

**Roskilde
University**

Ringmærkning og miljøundersøgelser af Vandrefalk i Danmark
Feltrapport 2014

Møller, Søren; Falk, Knud

Publication date:
2014

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Møller, S., & Falk, K. (2014). *Ringmærkning og miljøundersøgelser af Vandrefalk i Danmark: Feltrapport 2014*. Roskilde Universitetsbibliotek.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Ringmærkning og miljøundersøgelser af Vandrefalk i Danmark

Feltrapport

2014

Knud Falk & Søren Møller

for

Ringmærkningscentralen, Zoologisk Museum, Statens Naturhistoriske Museum

---

Indhold

1. Baggrund	1
2. Feltarbejde 2014	1
2.1. Metoder og resultater	2
2.2. Redebesøg.....	2
2.3. Foreløbige observationer	3
2.3.1. <i>Ynglesucces og fænologi</i>	3
3. Konklusioner	5
4. Oplysning og mediedækning	6
5. Tak	6

---

1. Baggrund

Da Vandrefalken er genindvandret som ynglefugl i Danmark¹ har Zoologisk Museum med tilladelse fra Naturstyrelsen² fra 2009 indledt ringmærkning og basale undersøgelser af den danske bestand, og på basis af erfaringer fra pilotåret 2009 har Naturstyrelsen givet tilladelse til mærkning i efterfølgende år. Formålene med mærkning og undersøgelserne er beskrevet i Zoologisk Museums projektbeskrivelse, og resumeret i årlige feltrapporter for 2009 - 2013.

2. Feltarbejde 2014

2014 er det hidtil bedste år for Vandrefalken i Danmark med i alt 15 ynglepar, og med unger på vingerne hos 3 par på Bornholm, 4 par på Møn, 3 par på Sjælland og 2 par i Sønderjylland (se Artskoordinatorens dagbog³). Ungerne blev mærket på 7 af lokaliteterne (se nedenfor).

DOFs frivillige observatører har fulgt parrenes adfærd og identificeret det præcise redested og klækketidspunkt, hvilket har været afgørende for optimal planlægning af

---

¹ Se Andreasen, N.P. (2008): Genindvandring af Vandrefalken *Falco peregrinus* som dansk ynglefugl. DOFT 102, 309-318.

² http://www.naturstyrelsen.dk/Nyheder/Nyhedsarkiv/ArkivSNS/April2009/nyhedsbrev_030409.htm

³ <http://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/artsleksikon/dyr/fugle/rovfugle/vandrefalk/vandrefalke-dagbog-2014/>

ringmærkningsbesøg. Endvidere sørgede DOF's Caretakere og Skovriderne fra respektive skovdistrikter for tilladelser til klatring ved rederne.

Rejseudgifterne har i 2013 og -14 været dækket af DOF's projekt Fokuseret Fugleforvaltning.

2.1. Metoder og resultater

2.2. Redebesøg

Redebesøg/mærkning ved de fem lokaliteter foregik:

Kyndbyværket	17 maj
Bornholm, Vang Stenbrud	24 maj
Bornholm; Mulekleven/Slotslyngen	24 maj
Stignæs	3 juni
Bornholm; Stubbeløkken Stenbrud	9 juni
Møn1	15 juni
Møn 2	15 juni

Vejret var alle dage/tidspunkter yderst gunstigt.

Deltagere: Klatring og ringmærkning blev i alle tilfælde foretaget af ZMs ringmærkere; DOF's Caretakere for Vandrefalk medvirkede alle steder.

Ved mærkningen i Stubbeløkken foregik al håndtering af ungerne på redehylden, mens ved de øvrige reder blev ungerne overført til en transportpose med adskilte rum til hver unge og firet op (på klinerne) eller hentet ind (kraftværkerne) til håndtering. Ved mærkningerne (undtaget Stubbeløkken) overværede 2-4 observatører mærkningen: DOF's caretakere samt repræsentant fra kraftværk eller Naturstyrelsen. Kun ZMs autoriserede mærkere håndterede ungerne, som blev:

- ringmærket med farvering på højre tarse (farvekode koordineret med Sverige/Tyskland) og stårling fra Zoologisk Museum på venstre tarse (se tabel 1),
- aldersbestemt jf. foto-katalog (Clum et al. 1996)⁴.
- vejet og kønsbestemt
- gennemsøgt for ektoparasitter.

I reden blev:

- redehylden fotograferet og beskrevet

I 2014 er den aftalte ringkombination for Danmark: stor (ca 2,5 cm høj) **rød ring på højre ben** med to bogstaver over hinanden, og en smal, **blank stårling (standard ZM) på venstre ben**. Ringnumre bliver indsendt til Zoologisk Museums database, men er udeladt i denne rapport for ikke at risikere at påvirke objektiviteten af fremtidige aflæsninger af mærkede falke.

I alt 18 unger blev mærket i 2014. Nogle få af årets kuld blev dog ikke ringmærket. Det skyldes dels at adgang var umulig: På Stevns ynglede falkene igen i reden med stort udhæng og spinkel redehylde (Se Feltrapport 2011), og ved Skærbækværket i Kolding var redekassen utilgængelig da den var opsat på en bygning som siden var taget ud af brug, og nu aflukket af værket pga. risiko for nedstyrtning mv.; redekassen på Mønbroen sidder utilgængeligt (og de udføjne unger omkom sidenhen i dårligt vejr – se 'Dagbogen' på Naturstyrelsens hjemmeside). Endelig

⁴ Clum, N., Harrity, P. & Weck, H. 1996. Aging young Peregrines. Pp 37-63 i Cade, T.J., Ender-son, J.H. & Linthicum, J. (eds): Guide to Management of Peregrine Falcons at the Eyrie. The Peregrine Fund.

ynglede et par (HK) meget sent, og klatrerne havde ikke mulighed for et genbesøg mens ungerne var i passende alder for mærkning.

Tabel 1: Data for ringmærkede unger af vandrefalk i Danmark, 2014

<i>Unge</i> No.	<i>Dato</i>	<i>Sted</i>	<i>Vægt</i> (g)	<i>Alder</i> (dage)	<i>Køn</i> M / F	<i>Parasit- check?</i>
A	17-05	Kyndbyværket	525	17	M	ingen parasit.
B	17-05	Kyndbyværket	653	18	M	ingen parasit.
C	17-05	Kyndbyværket	495	18	M	ingen parasit.
D	24-05	Bornholm, Vang	705	10	F	ingen parasit.
E	24-05	Bornholm, Vang	570	17	F	ingen parasit.
F	24-05	Bornholm, Vang	600	16	M	ingen parasit.
G	24-05	Mulekleven	765	21	F	ingen parasit.
H	24-05	Mulekleven	605	24	M	ingen parasit.
I	24-05	Mulekleven	660	16	F	masser
J	03-06	Stignæs	895	24	F	masser
K	09-06	Bornholm, Stub.	765	21	M	nogle
L	09-06	Bornholm, Stu.	900	23	F	masser
M	09-06	Bornholm, Stub.	600	24	M	masser
N	09-06	Bornholm, Stu.	875	25	F	masser
O	15-06	Møn, Forch.	665	21	F	ingen parasit.
P	15-06	Møn, Forch.	695	24	F	en del
Q	15-06	Møn MK3	690	22	F	ingen parasit.
R	15-06	Møn MK3	570	24	M	ingen parasit.

2.3. Foreløbige observationer

2.3.1. Ynglesucces og fænologi

De 7 reder hvor ungerne blev mærket producerede 2.57 unger/succesfuldt par, hvilket er normalt for Skandinavien: gennemsnittet for sydsvenske Vandrefalke har svinget mellem 2,2 og 2,7 unger/succesfuldt par (max. 2,8) i perioden 2000-2010.⁵

Ved redebesøgene blev der ikke fundet gølge æg, og forholdene i de besøgte reder tillod kun indsamling af skal-fragmenter fra klækkede æg i redekassen på Kyndbyværket.

En af de tre unger i Vang Stenbrud led af en sygdom: den havde store luftfyldte blærer under huden på bryst, bug, lårene og panden helt ned til kanten af øjet. Når man trykkede forsigtigt på blærene var det tydeligt, at de var luftfyldte. Ungen virkede frisk og livlig og altså ikke markant påvirket af sine hudproblemer. Dyrlægen Helle Juul Hansen vurderede, at det drejede sig om: "*.. det, man kalder subkutant emphysem, som af og til ses hos fugle. Det skyldes ruptur af en af luftsækkene, hvor luften siver ud og akkumuleres i vævet under huden.*" Dyrlægen Carsten Andersen mente senere at det var en tumor, men da vi ved ringmærkningen var helt overbeviste om, at blærerene var luftfyldte, hælder vi mest til den først stillede diagnose. På fotos nedenfor ses ungen ved mærkningen den 24. maj, og siden i reden den 30. maj. Medio juli rapporterede koordinatoren fra DOF Bornholm at "*den unge fra kuldet i*

⁵ Naturvårdsverket rapport 6426 – Åtgärdsprogram för pilgrimsfalk 2011–2014

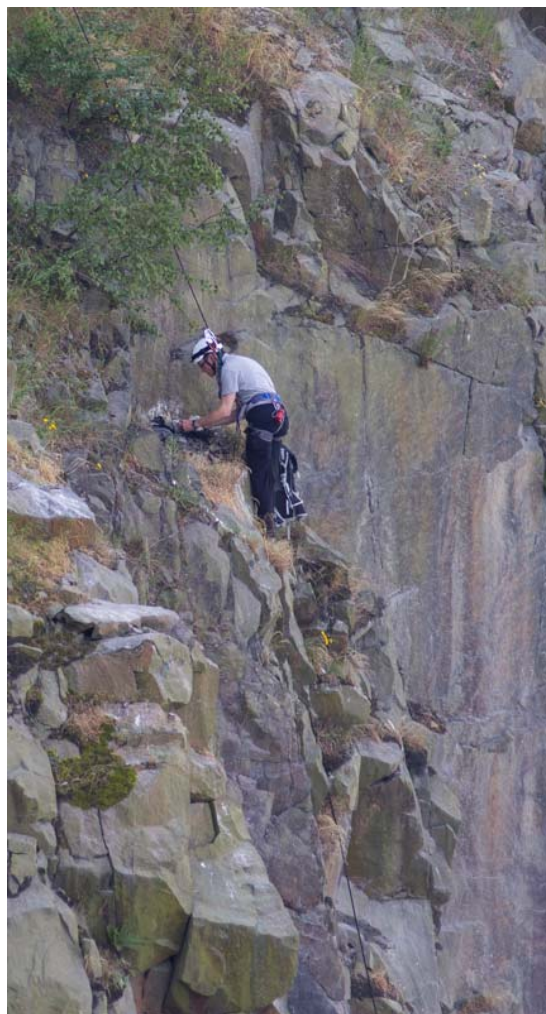
Vang, der så dårlig ud ved ringmærkningen, fik tilsyneladende fuld fjerdragt og fløj ud sammen med sine søstre."

En af ungerne i Vang Stenbrud led af "subkutan emphysem" – luftblærer under huden. Foto til venstre er fra mærkningen den 24. maj, og foto (af Carsten Andersen) til højre af ungen i reden 30. maj.

Søren Møller på vej til reden ved Forchammers Pynt, Møns Klint (foto N.P. Andreasen)

Knud Falk mærker i reden i Stubbeløkken Stenbud, Bornholm.

Ungerne på redehylden i Stubbeløkken, Bornholm, havde fået meget varieret føde – inklusive Solsort, Allike (juv), Sølvmåge (både juv. og ad).

Mærkning ved Mulekleven, Bornholm

3. Konklusioner

- Det hidtil største antal (18) vandrefalkeunger blev ringmærket i 2014, og totalt er der mærket 63 unger siden 2009. Ungerne i enkelte succesfulde par blev ikke mærket grundet utilgængelige reder eller sen opdagelse af ynglepar.
- Ganske som i foregående år havde observationerne af DOFs Caretakere ved ynglepladserne ret præcist kunnet fastslå klækningstidspunktet ved flere af parrene. I kommende år er denne rolle for Caretakerne fortsat uhyre betydningsfuld, især et stigende antal ynglepar kræver god planlægning af hvornår mærkningen skal finde sted.
- De voksne falke reagerede som ventet: varsling under selve den fysiske indtrængen på deres redeområde, men efter at de forstyrrende personer havde trukket sig tilbage fandt de voksne fugle hurtigt ind i den normale ynglepleje-rutine.
- Det er af stor betydning for resultaterne af projektet, at Caretakerne grundigt tjekker alle falke for ringe (og aflæser dem) på ynglelokaliteterne, året rundt, især når ungerne forlader rederne og når fuglene vender tilbage om foråret. Aflæsningerne samles en gang årligt (oktober) af en koordinator og indsendes til Zoologiske Museum.

Fremtidige behov:

- Med stigende antal ynglepar og unger der skal mærkes, bliver det vanskeligere (og dyrere) for de hidtil blot to ringmærkere at nå rundt til alle lokaliteter på det optimale tidspunkt for mærkningen. Derfor bør yderligere et par mærkere inddrages snarest; mest oplagt er det, at lade en af de andre erfarne rovfuglemærkere tage sig af det lettest tilgængelige reder, der ikke fordrer klatreteknik – dvs. dem på kraftværker og andre bygninger.
- Endvidere er det nødvendigt at finde stabil finansiering til dækning af rejseomkostningerne forbundet med at turnere rundt til rederne i flere omgange.

Endvidere opfordres fuglekiggere landet over fortsat til at holde øje med mærkede falke.

4. Oplysning og mediedækning

Mærkningen I 2014 var mediemæssigt dækket via:

- Naturstyrelsen hjemmeside med 'dagbog' fra falkenes liv 2014: <http://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/artsleksikon/dyr/fugle/rovfugle/vandrefalk/vandrefalke-dagbog-2014/>
- TV"/Bornholms udsendelse "EKKO" mandag 30.06.14 har et indslag fra mærkningen ved Vang Stenbrud og Muleklev: <http://www.tv2bornholm.dk/net-tv?area=programmer&program=ekko&filter=ekko&videoID=192875>
- Dansk Ornitologisk Forening har omtale samt kort videoindslag fra årets første mærkning ved Kyndbyværket: http://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1276

Endelig udkommer en artikel om de Bornholmske vandrefalke i årets udgave af "Natur på Bornholm".

5. Tak

Zoologisk Museum ringmærkningsholdet takker for støtte og godt samarbejde med:

- Naturstyrelsens repræsentanter – både centralt og i de berørte skovdistrikter
- DOFs caretakere og observatører – i 2014 navnlig Niels Peter Andreasen, Helle Juul Hansen, Lars Adler Krogh, Christian Lau, Jens Christensen, Mogens Kofoed, Oluf Lou, Søren K. Pedersen, Jan Haaning Nielsen og Knud Flensted.
- Geocenter Møns Klint.
- Personale på Kyndbyværket og Stignæsværket
- ... samt en række enkeltpersoner – ingen nævnt, ingen glemt – som bidrog med råd eller en praktisk hånd før, under og efter lokalitetsbesøgene.
- Endelig tak til Dansk Ornitologisk Forening's Projekt Fokuseret Naturforvaltning for støtte til rejseomkostninger i 2013 og 2014.